

ding nemen. De kern van het Europese egocentrisme is de ‘ieder voor zich’-filosofie van de ondernemer, die in de huidige neoliberale wereld-context het gelijk aan zijn kant lijkt te hebben. Dit individualisme wordt het instrument om onze superioriteit uit te drukken, om straks de Oost-Europese landen die van de Europese unie deel uitmaken ook cultureel te gaan koloniseren. Krijgen onze herhaaldelijk uitgedrukte belangstelling voor het multiculturele en onze goede bedoelingen in verband met de opbouw van een tolerante maatschappij hierdoor niet een rare bijmaak? Laten we eerlijk zijn: hoeveel keer spreken we niet over ‘tolerantie’, over het náást mekaar bestaan van culturen, over het sámenleven, terwijl we eigenlijk assimilatie voor ogen hebben, het op-slokken van die ‘andere’ cultuur die wij altijd ‘de mindere’ achten? In hoeverre denken wij, kunstenaars, niet dat de Oost-Europese artiesten echt wel heel veel van ons te leren hebben?

Fanatisme –religieus, politiek of van welke aard ook– is een zeer groot maatschappelijk gevaar, maar kan bijvoorbeeld een Palestijn (intellectueel of niet-intellectueel) het zich vandaag nog veroorloven om alleen maar ‘individuele standpunten’ in te nemen? Zijn de collectieve antwoorden niet vaak de enige uitweg die daar voor het individu overblijven? Ook als dat collectieve antwoord vraagt om de fysieke zelfliquidatie van dat individu?

11

Er zijn in de wereld redenen te over om te revolteren, maar wij zitten zo gevat in de drijfriemen van de economische globalisering, die ook het politieke, het sociale, het culturele, in feite élk deelveld van de maatschappij met zich meesleurt dat wij niet meer in staat zijn aansluiting te vinden bij een van de vele haarden of oorden van revolutie. Ze bestaan nochtans; voor mijzelf, in mijn individuele zoeken naar uitwegen, vind ik er alvast twee die –omdat ze van biologische aard zijn– een onontkoombare impuls kunnen bevatten: die van het vrouw zijn en van het oud zijn.

Ook al zijn er belangrijke stappen gezet in de bevrijding van de vrouw, de maatschappelijke ongelijkheid tussen mannen en vrouwen blijft zich met grote hardnekkigheid handhaven. Het verschil tussen zij die ‘nemen’ en zij die ‘genomen worden’ blijft zich uitdrukken in een relatie van superieur tegenover inferieur, van dominant tegenover onderdrukt. Vrouw zijn wil in deze maatschappij nog altijd sowieso zeggen: een strijdpositie innemen.

De situatie van het contingent ‘ouderen’ in onze samenleving is de laatste tijd gestaag veranderd. Niet alleen neemt hun aantal, met de gestegen levenskansen, voortdurend toe, maar onder druk van de wegwerpcultuur die telkens weer al wat jong en nieuw is, promoot en onder druk van de economische conjunctuur waarin de duurdere, oudere werknemers het eerst als slachtoffers vallen van de werkloosheid, ontstaat er een grote bevolkingsgroep die van zijn *out* zijn misschien wel een nieuwe maatschappelijke kracht kan maken. Iemand die op zijn vijftigste gedwongen of vrijwillig werkloos wordt, heeft, met een levenskans die dicht bij de tachtig ligt, nog meer dan een derde van zijn leven voor zich en wil daarin misschien wel iets méér dan alleen maar deel uitmaken van dat consumentendom vol stralende, gebruinde mannen en vrouwen met grijze haren die ons vanaf affiches en folders gelukkig toelachen...

12

Enzovoort, enzovoort...

De mij toegemeten tijd en ruimte voor dit artikel zijn bij deze in feite allang opgebruikt. Dit tweede deel wil het theater belichten in een tijd die we in het vorige deel aan de hand van een aantal kenmerken hebben trachten te omschrijven. Het is in deze context dat wij, theatermakers, vandaag schrijven aan nieuwe subsidiedossiers, dat wij om staatssteun vragen die onze creatieve armslag tot in 2009 zal bepalen. Dit volgende deel in mijn betoog zal, gezien dat gebrek aan tijd en plaats, korter en minder doordacht in zijn bewoording, minder gefilterd in zijn emoties en daardoor wellicht minder overtuigend zijn. Het zij zo. Wat blijft is de noodzaak dit te zeggen, te schrijven en de hoop dat deze woorden een aanzet kunnen vormen tot debat.

1

In een tijd waarin winstmaximalisering het maatschappelijke motief geworden is dat letterlijk alles in zijn stroom meesleurt, is het voor diegenen die zich willen wijden aan creatie en kwaliteit niet makkelijk leven. Niet alleen de economische woordenschat, maar wel degelijk de economische realiteit beheerst vandaag de artistieke creatie en dringt zelfs binnen in onze meest persoonlijke levenssferen. De podiumsector wordt net als andere maatschappelijke sectoren gedwongen te beantwoorden aan ‘de wetten van de markt’: er moet steeds meer en sneller geproduceerd worden. Men spreekt van overaanbod, overproductie, over een markt die straks in elkaar stort... Ik stel me dan de vraag: hoe kan er in godsnaam ooit een tevél aan creativiteit zijn?

Aan kunstenaars, maar ook aan programmatoeren en andere secundanten binnen de artistieke praktijk, wordt voortdurend de vraag gesteld naar de kwantificeerbaarheid van hun werk; voortdurend moeten zij hun maatschappelijk bestaan legitimeren. Alles dient vertaald in cijfers, in verkoopbaarheid, aantal toeschouwers, kijkers, luisteraars. Die aantallen kunnen opgedreven worden door nog meer promotie en zelf-